

Toplumsal Ekoloji Yaklaşımını Bölgesel Gelişmeler Üzerinden Yeniden Tartışmak

Alper Ekmekçiöğlü* & Ayşe Dere**

Öz

Bu çalışmanın amacı, iklim değışikliği, kapitalizm ve devlet örgütü tartışmaları karşısında alternatif bir model olarak çalışılan toplumsal ekoloji yaklaşımının kuram ve uygulama ilişkisini saha uygulamaları örnekleri üzerinden inceleyerek akademik araştırmacılar ve politika yapıcılara dersler çıkarmaktır. Bu amaca ulaşmak üzere, toplumsal ekolojinin temel kavramları ve ekolojik toplumun kente yaklaşımı Türkiye'nin güneydoğusu ve Suriye'nin kuzeyi örnekleri üzerinden incelenmiştir. Çalışmada “Toplumsal ekoloji temelli saha uygulamaları ile kuram uyumlu mudur?” araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Doğayı merkeze alan toplumsal tasarımı öngören ekolojik yaklaşım, dört ölçüt (siyasi, yönetsel, toplumsal ve ekonomik) bağlamında incelenmektedir. Tartışmalar bölümünde, saha uygulamaları siyasi, yönetsel, toplumsal ve ekonomi boyutlarındaki öneriler göz önüne alınarak kuramın uygulamaya yansması bakımından incelenmiştir. Söylemlerin aksine, PKK/KCK terör örgütünün uygulamalarının Bookchin'in toplumsal ekoloji yaklaşımını yeterince yansıtmadığı kivi kuşu metaforu ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bookchin, Demokratik Özerklik, Komünal Ekonomi, Özgürlükçü Belediye, Toplumsal Ekoloji.

*Dr., Jandarma Genel Komutanlığı, <https://orcid.org/0000-0002-7322-4879>, alper2197@gmail.com.

** Bilim Uzmanı, <https://orcid.org/0000-0003-1353-1751>, aysedere46@gmail.com

Revisiting The Social Ecology Approach Through Regional Implementations

Alper Ekmekçioğlu* & Ayşe Dere**

Abstract

This study aims to take lessons for academic researchers and policymakers by examining the theory and practice of the social ecology approach, which is studied as an alternative model to climate change, capitalism and state organization discussions through field applications. To achieve this aim, the basic concepts of ecological society to urban were examined through the practices in southeastern Türkiye and northern Syria. In the study, an answer has been sought to the research question of “Are social ecology-based field practices and theory compatible” The ecological approach, which envisages a social design centered on nature, is examined in the context of four criteria (political, administrative, social and economic). In this part of the discussion, the field practices are examined to reflect the theory in practice, considering the political, administrative, social, and economic suggestions. Contrary to the rhetoric, it has been explained with the kiwi bird metaphor that the practices of PKK/KCK do not adequately reflect Bookchin’s social ecology approach.

Keywords: Bookchin, Communal Economy, Democratic Autonomy, Libertarian Municipality, Social Ecology.

---

* PhD. Gendarmerie General Command, <https://orcid.org/0000-0002-7322-4879>, alper2197@gmail.com.

** Master of Public Administration, <https://orcid.org/0000-0003-1353-1751>, aysedere46@gmail.com

Copyright © 2022 by the Authors. This is an open access paper distributed under the terms of conditions of the Creative Commons Attribution International License CC BY-NC 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>)

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliği, kapitalizm ve devlet örgütü tartışmalarına karşın alternatif bir model olarak ‘toplumsal ekoloji’ yaklaşımının kuram ile uygulamaları arasındaki ilişkiyi saha uygulamaları örnekleri üzerinden inceleyip politika yapıcılara dersler çıkarmaktır. Bu amaca yönelik, PKK (Partiya Karkerên Kurdistanê) /KCK (Koma Civaken Kürdistan) terör örgütünün Türkiye’nin güneydoğusundaki girişimleri ve Suriye’nin kuzeyindeki saha uygulamalarının toplumsal ekoloji yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi için belirlenen temel kuramsal ölçütler çerçevesinde eleştirel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın metodolojisinde, toplumsal ekolojinin kente yönelik temel kuramsal söylemleri siyasi, yönetsel, toplumsal ve ekonomi boyutları olmak üzere dört ölçüt olarak açıklanmış, PKK/KCK terör örgütünün Suriye’nin kuzeyindeki uygulamaları ve Türkiye’nin güneydoğusundaki demokratik özerklik girişimlerinin toplumsal ekoloji yaklaşımına uyumu belirlenen ölçütler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, yalnızca Yeni Zelanda’da yaşayan ve bir kuş türü olmasına rağmen uçuş yetisi bulunmayan ‘kivi kuşu’ metaforundan bahsedilmiştir. Toplumsal ekoloji yaklaşımının Türkiye’nin güneydoğusundaki başarısız girişimler ve Suriye’nin kuzeyindeki saha uygulamaları ile benzerlikler taşıdığı görülmüştür.

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş devam ederken Afrin, Kobane ve Cezire kantonlarından oluşan ve terör örgütüne yakın kaynaklarca ‘Rojava’¹ olarak isimlendirilen Kuzey Suriye’de Kürt gruplar ‘özgürlükçü belediyeler’ ya da ‘demokratik konfederalizm’ inşa etme hareketine girişmiştir. Bu hareketin temel motivasyonunu Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi’nin federalist ya da otonoma dayalı rejim değişikliğinden farklı olarak, devletin olmadığı bir sistemi öngören aktif vatandaşlık ve özyönetim esaslarına dayalı demokratik konfederalizm bağlamında bir sistem değişikliği oluşturmaktadır. Başka bir bakış

¹ KCK Sözleşmesi’nde Türkiye’nin yanı sıra Irak, İran ve Suriye’de hedeflenen parça örgütlenmelerden hareketle Suriye’de tesis edilen özerk yapılanma.

açısına göre ise sözde ‘Rojava Devrimi’ ekolojik ve sosyo-politik bir yıkım içerisindeki Ortadoğu’da distopik bir hikâye anlatmaktadır. Kuramsal arka planı Bookchin’in (1988, 1996) düşüncelerine dayanan bu hareketin etkisiyle Suriye’nin kuzeyinde yaşanan gelişmeler Türkiye’de de bazı yansımalar göstermiştir.²

Türkiye’de 2005 yılından itibaren demokratik konfederalizmin konuşulmaya başlanması³, 2007 yılında strateji belirlenmesi, 2010 yılında ‘özgürlük köyleri’ oluşturulması için somut çabalar gösterilmesi⁴ ve 2011 yılında Demokratik Toplum Kongresi’nin (DTK) ilanından sonra⁵, 2015 yılında parlamento ve parlamento dışında yer alan Kürt gruplar demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik çağrısında bulunmuştur. Ayrıca bu çağrı Kürt sorununa sunulan çözümün yanı sıra devletin olmadığı düzen içerisinde demokratik bir Ortadoğu ve Türkiye kurulması açısından sözde bir çare olarak sunulmuştur.⁶ 1999 yılından

---

² Can Cemgil ve Clemens Hoffman, “The Rojava Revolution’ in Syrian Kurdistan: A Model of Development for the Middle East?”, *IDS Bulletin*, no.47(3), 2016: 53; Joost Jongerden, “Governing Kurdistan: Self-Administration in the Kurdistan Regional Government in Iraq and the Democratic Federation of Northern Syria”, *Ethnopolitics*, no. 18(1), 2019: 65; Pınar Dinç, “The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria: An Alternative to the (Nation-) State Model?”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, no.22(1), 2020: 51; Cihad Hammy ve Thomas Jeffrey Miley, “Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology”, *Frontiers in Political Science*, no.1, 2022: 3; Clemens Hoffman ve Kamran Matin, “Beyond Anarchy and Capital? The Geopolitics of the Rojava Revolution in Syria”, *Geopolitics*, no. 26(4), 2021: 968.

³ Akbar Şahid Ahmed, “America’s Best Allies Against ISIS are Inspired by A Bronx-Born Libertarian Socialist”, *Huffpost* (Erişim Tarihi: 19.03.2022); Cengiz Güneş, “Political Reconciliation in Turkey: Challenges and Prospects”, içinde *The Kurdish Question in Turkey: New Perspectives on Violence, Representation, and Reconciliation*, ed. Cengiz Güneş ve Welat Zeydanlıoğlu (New York: Taylor and Francis, 2013), 258-281.

⁴ Co-Operative Economy, “Kurdish Democratic Confederalism: Founded on the Self-Governance of Villages”, Co-Operative Economy, Erişim tarihi:17 Nisan 2018, <https://mesopotamia.coop/kurdish-democratic-confederalism-founded-on-the-self-governance-of-villages/>.

⁵ Çetin Gürer, “Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak: Kürt Siyasal Hareketinin Demokratik Özerklik Yaklaşımı”, *Mülkiye Dergisi*, no. 39(1), 2015: 59.

⁶ Michiel Leezenberg, “The Ambiguities of Democratic Autonomy: the Kurdish Movement in Turkey and Rojava”, *Southeast European and Black Sea Studies*, no. 16

sonra PKK/KCK terör örgütünün cezaevindeki yöneticisinin öncülüğünde açık bir ideolojik değişimle örgütün esas mücadelesinden vazgeçerek Türkiye’de bir özerklik arayışı içerisine girdiği görülmektedir. Terör örgütü bir isyan hareketinden yeniden inşa stratejisine geçişi içeren bir strateji değişikliği yaşamıştır.⁷

2. Kuramsal Çerçeve

Toplumsal ekoloji kuramının amacı, kapitalizmin ortaya koyduğu ‘denge’ politikasının sınırlarını aşmasına izin vermemek, anarşizm ve ekolojinin nesnel değerlerinden meydana gelen bir ‘etik holizm’ oluşturmaktır. Bu çalışmada, anarşizm ve ekolojinin temel söylemlerinin kent bağlamında bir incelemesi yapılmıştır. Toplumsal ekoloji yaklaşımının 21.Yüzyıl’da toplumlara hitap edebilmesi için kente yönelik bir anlayış ortaya koyması kaçınılmaz olmuştur. Bu kapsamda, kentin yaşadığı bunalımın nedeninin kentleşme olduğu kabulüyle, toplumsal ekoloji düşüncesi çerçevesinde yurttaşın ve kentin yeniden tanımlanması gerekliliği benimsenmiştir. Kentleşme kavramındaki olumsuz çağrışımın altında kent yaşamının insani ve yönetilebilir niteliğini kaybetmesi yatmaktadır.⁸

Etik bir topluluk olarak tanımlanan polis kavramı ile birlikte Klasik Helenistik yaklaşım, insani ortam arayışına uygun kazanımlar elde etmiştir. 20. Yüzyıl’da ise Kropotkin ‘özyönetim’ ve ‘doğrudan demokrasi’ kavramlarını günümüzde tartışmaya açmıştır.⁹ Kropotkin’e göre, devletin olmadığı bir düzen ihtiyacı vardır. Bunun yolu da kapitalizmin ortadan kaldırılmasından geçmektedir. Bu doğrultuda, yerel gruplar sürekli, eleştirel ve anarşi için boşluklar yaratan bir hareket tarzı sergilemelidir. Tarım ve endüstrinin bir arada olması ile yerel düzeyde bir ekonomi anlayışı savunulmaktadır. Bu bağlamda, Bookchin’in

(4), 2016: 672.

⁷ Cemgil ve Hoffman, “The Rojava Revolution’ in Syrian Kurdistan”, 55; Güneş, “Political Reconciliation in Turkey”, 50.

⁸ Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü* (İstanbul: Sümer Yayıncılık, 2014), 13.

⁹ Murray Bookchin, *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1988), 18.

modelinde Kropotkin'in etkisi açıkça görülmektedir.¹⁰ Bu çalışmada, toplumsal ekolojinin temel nitelikleri siyasi, yönetsel, toplumsal ve ekonomi boyutları olmak üzere dört ölçüt olarak açıklanmıştır. Bu açıklamaların temelinde, iki farklı sahadaki uygulamalar kuram ve uygulama uyumsuzluğu bağlamında eleştirel bir bakışla değerlendirilmiştir.

2.1. Siyasal

Toplumsal ekoloji yaklaşımına göre kent, yurttaşların etik birliği şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. Bu yaklaşım, günümüz yurttaşlarının, Helenistik medeniyette ortaya çıkmış yüksek ve insani erdemlerden yoksun olduğunu değerlendirmektedir. Öyle ki yurttaşlığın yalnızca seçmenlik ile eşdeğer görüldüğü ve yurttaş statüsünün devlet ve seçilmiş temsilciler tarafından sağlanan hizmetlerin edilgen kabullenicileri durumundaki vergi mükellefligi olduğu kabul edilmektedir.¹¹

Toplumsal ekoloji yaklaşımı, diğer yaklaşımlardan ayırarak kent kavramını farklı bakış açılarıyla ele almaktadır. Bu bağlamda Aristokrat toplumlarda yer alan biyolojik-toplumsal formlar, yurttaşlık ve siyaset olarak isimlendirilen iki boyutta yeniden tanımlanmaktadır. Doğa ile toplumun, kent ile kırsalın sürekli bir mücadele içerisinde olduğu düşüncesi kabul edilmemektedir. Ekolojik bir siyasetin geliştirilmesi bakımından politika kavramı ekolojik çerçevede yeniden tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, esas olarak konfedere ve kurumsal bir siyaset teklifi sunulmaktadır.¹²

Toplumsal ekolojistler, yerel yönetimlerden oluşan konfederasyon yapısının kurulmasını önermektedir. Bu kapsamda, yerel seçimler yapılarak kent ve kasabalardaki sistem ve yasalarda değişikliğe gidilmesi, doğrudan demokrasi çerçevesinde yurttaşlık kavramının

---

¹⁰ Ruth Kinna, "Kropotkin and Revolutionary Change", *Sustance: The Future of Anarchism*, no. 36(2), 2007: 70-74.

¹¹ Bookchin, *Kentsiz Kentleşme*, 24-34.

¹² A.g.e., 11-14.

yeniden tanımlanması, sosyalizmden farklı olarak üretim araçlarının yurttaşların yönetimine verilmesi sağlanmalıdır. Böylece tüm bu süreçle amaçlanan komünler komünüdür.¹³ Devlet otoritesine ve yalnızca elit bir kesimin yönetimine karşı geliştirilen en uygun yaklaşımı konfedere yerel yönetim politikası yansıtmaktadır.¹⁴

Harvey¹⁵, sol tarafın büyük bir kesiminin günümüzde devrimci bir hareketin geliştirilmesinin zorunlu olduğunu düşündüğü kanaatindedir. Dönüşümün metodolojisi ise devletin ortadan kaldırılmasını benimsemektedir. Bu metodoloji, üretimin devlet içerisinde otonom bir şekilde örgütlenmesiyle siyasetin proletarya ve topluluk tarafına kaymasını öngörmektedir. Farklı motiflerdeki muhalif hareketlerin sivil toplum içerisinde yerleşmesiyle devletin etkisinin zamanla dağılarak ortadan kalkması ‘kemirgen teorisi’ olarak adlandırılmaktadır.

2.2. Yönetmel

Bookchin’in toplumsal ekoloji yaklaşımının Lebefvre’nin¹⁶ ‘şehir hakkı’ kavramıyla ortak nitelikler taşıdığı görülmektedir. Bu kavram ile toplumsal hayatta yer alan rollerin ya da iş kollarının çeşitliliğinden meydana gelmiş bir birliktelik amaçlanmaktadır. Toplumsal ekoloji ise, insanların birbirleriyle ve doğa ile ilişkilerinin rasyonel bir şekilde özgürlükçü belediyeçilik veya demokratik özerklik gibi kavramlarla yeniden tanımlanarak bölgesel birliklerin kurulmasını hedeflemektedir.¹⁷

Radikal sol tarafından oluşturulması hedeflenen radikal bir adem-i merkezîyetçiliğin ileride bir hiyerarşiye dönüşme ihtimali ya da bu hedefin güçlü bir hiyerarşi olmadan nasıl işlerliğini devam ettireceği bir sorun alanı oluşturmaktadır.¹⁸ Bookchin’e göre, radikal sol tarafından

¹³ Komünler birliği değil, yerel yönetimler konfederasyonudur.

¹⁴ Janet Biehl, “Bookchin, Öcalan, and the Dialectics of Democracy”, New-compass, Erişim tarihi: 20 Mart 2022, <http://new-compass.net/articles/bookchin-%C3%B6calan-and-dialectics-democracy>

¹⁵ David Harvey, *Asi Şehirler* (İstanbul: Metis Yayınları, 2012), 181.

¹⁶ Henri Lebefvre, *Şehir Hakkı* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016).

¹⁷ Harvey, *Asi Şehirler*, 197-198.

¹⁸ A.g.e., 138-139.

kapitalizme alternatif olarak sunulan en tutarlı önerinin farklı düzeylerde ve ölçeklerde komünler oluşturulması olduğu değerlendirilmektedir.

Cemgil ve Hoffman'a göre, tahakküm ve hiyerarşiye karşı durulması ve ekolojik toplumun hiyerarşik bir düzen olmaksızın kurulması gerekmektedir. Buna göre, öncelik sırası göz önüne alındığında doğal bölgeselcilik merkezîyetçilikten uzaklaşma, özerklik ise baskınlık ve hiyerarşinin zayıflamasından sonra gelmektedir. Dönüşüm kapsamında insan-doğa ve insan-insan ilişkilerindeki dönüşüm temel gereksinim olarak kabul edilmelidir.¹⁹

Toplumsal ekoloji yaklaşımında 'ağ' kavramından bahisle konfederalizm vurgusu öne çıkmaktadır. Özgür ve ekolojik bir toplumun oluşturulabilmesi için kent ve kasaba birlikteliğinin kurulması beklenmektedir. Dar anlamda, öz yeterlilik amacına sahip yerelcilik kabul görmüştür. Geniş anlamda ise, yerelciliğin zorlanmaksızın ırkçılık, gericilik ve katı gelenekçiliğe evrilebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Toplumsal ekolojistler, konfederalizm kavramını yerelcilikten çok bütünleyicilik çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu bağlamda, konfederalizm yapısı içerisinde yer alan yerel yönetimlerin birtakım toplumsal sorumlulukları bulunmaktadır. Çatışan hak taleplerinin sistematik bir şekilde değerlendirilmesi, birlikte yürütülen çalışmaların düzenlenmesi ve belediye politikalarının toplumun haklarına saygılı olarak uygulanması bu sorumlulukların başında gelmektedir. Bu kapsamda 'uzlaş' tercih edilen bir yöntem olarak benimsenmektedir.

Komünleri birbiriyle bağlantılı konfedere sistem, belirlenmiş açık bir dış politika yerine bünyesinde bulunan yerel yönetimlerin tek başlarına dış ilişkiler kurmasını engellemelidir. Merkezi hükümete bağlı olarak faaliyet gösterecek tek yapılanma üç kişiden oluşan komisyondur (haupter). Bu komisyon seçici meclisin (beytag) yardımıyla halk oylamalarını düzenler ve komünlerinin taleplerini yerine getirir. Bununla birlikte, konfederasyon meclisinin yetkileri sınırlı olmalıdır. Esasında, siyasa oluşturma sürecinin aktörleri halk meclisleri ya da metropoliten

---

¹⁹ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution in Syrian Kurdistan".

kentlerde mahalle meclisleri olmalı, konfederasyon meclisi halk meclisinde belirlenen politikaları uygulama görevini almalıdır. Böylece hiyerarşik otorite tersine çevrilmekte otoritenin zirvesine halk meclisleri yerleşmektedir. Bu doğrultuda konfederasyon meclisinde görev alanlar ilgili yerel yönetimler tarafından gerektiğinde görevden alınabilmelidir.²⁰

2.3. Toplumsal

Toplumsal ekolojiye göre, toplum ile doğal yaşam arasında yeni bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu nedenle genel kabul görmüş temel kavramlarda ve zihinlerde yer edinen doğayla yaşam düşüncesinde değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda eko-cemaat kavramı, doğal dengenin bir unsuru olarak insanların çevreye ve doğanın döngülerine aktif katılımını temsil etmektedir. Başka bir ifadeyle, insanlar doğal çevrelerinde yönlendirici değil, katılımcı bir rol oynamaktadır.²¹

Bu doğrultuda eko-teknoloji, ekolojik üstünlüğün ve insan özgürlüğü yararına halihazırdaki tekniklerin gözden geçirilmesine neden olmaktadır. Eko-teknoloji ile insana özgü ve insan dışındaki yaşam formlarının birlikteliği ile oluşan ekosistemde işlevsel açıdan bütünlük ve iş birliği ifade edilmektedir. ‘Doğaya hükmetmek’ amacı güden ve teknolojiyi bu amaçla kullanan anlayışın aksine doğa ile senkronize bir yöntem benimseyen ekolojik etik kavramı ön plana çıkmaktadır.²²

Eko-feminizm kavramı ise toplumsal ekoloji yaklaşımında beklenenin aksi bir yönde gelişim göstermiştir. 1970’li yıllarda tartışılmaya başlanan feminizm, ataerkil yapı tarafından kurulan hiyerarşiyi reddetmesi sebebiyle toplumsal ekoloji kuramı tarafından benimsenmiştir. Ancak, eko-feminizm yaklaşımının gelişimi beklenenin aksi bir yolda ilerlemiştir. 1970’lerin sonlarında feminizmin, kadınların erkeklerden daha üstün bilişsel ve duyuşsal kabiliyetlere sahip olmaları ile

²⁰ Bookchin, *Kentsiz Kentleşme*, 25-27.

²¹ Bookchin, *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi*, 65-66.

²² a.g.e., 126.

erkeklerden doğuştan itibaren üstün oldukları yönündeki savları nedeniyle toplumsal ekolojistlerde bu yaklaşıma yönelik bir şüphe oluşmuştur.²³

Kent kavramı ise, toplumsal gizilgüçlerin ve gelişim aşamalarının, kültürün, geleneklerin ve yerleşik bir insan topluluğuna ait niteliklerin diyalektiğini kapsamaktadır. Lefebvre'ye²⁴ benzer şekilde, toplumsal ekolojistler kenti mekân olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda kent, akrabalık ilişkilerinin toplumsal ilişkilere evirildiği tarihi sürece sahip bir mekân niteliğindedir. Kent, etnik halk topluluklarını laik yurttaşlara, dar görüşlü kabileleri evrensel yurttaşlar grubuna dönüştürmüştür.²⁵

2.4. Ekonomi

Toplumsal ekolojinin ekonominin yönetimine yönelik yaklaşımı hakkında görüşlerine de yer verilmelidir. Marks'ın yaklaşımının, insanların doğadan yabancılaşarak toprağın aşırı yıpratılmasına yol açtığı ve yalnızca bölgenin ihtiyaçlarını karşılayan üretimini (bioregional) engelleyen kapitalist bir sistemde yaşamalarına katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, kentleşmenin artmasıyla, endüstriyel üretim ve doğa üzerinde devamlı artan talepler ortaya çıkmıştır. Bu durum kapitalizmin etkisinde telafi edilmesi güç bir hal almıştır.²⁶

Toplumsal ekoloji kuramına göre, mülkiyet yerel yönetimin idaresine verilmelidir.²⁷ Bir örnek ile açıklanacak olursa, Marques de Chastellux, 1780'li yıllarda New England'daki izlenimlerine dayanarak yaptığı anlatımlarda takas yöntemi ve kaynak paylaşımının komşuluk ilişkilerini güçlendirdiği ve misafirperverliği artırdığını ifade etmiştir. Herkes tarafından benimsenen eşitlik ilkesi sayesinde tarım işçileri dâhil olmak üzere halk arasında maddi imkânların göz önünde bulundurulduğu bir sınıf ayrımı oluşmamıştır. Bu doğrultuda kasaba meclisleri oluşturulmuş

---

²³Murray Bookchin, *Ekolojik Bir Topluma Doğru* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996), 9.

²⁴ Lefebvre, *Şehir Hakkı* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016).

²⁵ Bookchin, *Kentsiz Kentleşme*, 20-21.

²⁶ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution in Syrian Kurdistan", 55.

²⁷ Bookchin, *Kentsiz Kentleşme*, 399.

ve bu meclisler doğrudan demokrasinin bir örneğini yansıtmıştır. Bu örneğin yanı sıra, İsviçre'deki kanton oluşumu da bu kapsamda benzer bir oluşumu temsil etmesi bakımından incelenebilir.²⁸

Özgürlükçü belediye hareketinin ulus-devlet, şehirleşme, hiyerarşi ve en zorlusu kapitalizm olmak üzere birçok toplumsal sorunları aşması gerekmektedir. Kapitalizmde küçük bir grubun ayrıcalık ve konfor içinde yaşaması ve iş gücünün sömürülmesinin ahlaki anlamda da sorunlu olduğu tartışılmaktadır. Dahası, kapitalizm-öncesi döneme kıyasla tüm toplumsal alanların ticarileştiği ve çalışmanın metaya indirildiği söylemiyle eleştirilmektedir. Pazar ekonomisi sermaye sahiplerinin daha fazla kâr elde etmesi için küresel ölçekte ekonomik yaşamı ucuz işgücü ve uyumlu otoriter hükümetler bulmaya zorlamaktadır. Kapitalizmin karşısına katı pazar kurallarına rağmen alternatif olarak kooperatifleşme ve devlet yerine toplumun kastedildiği bir bakışla kamusal mülkiyet olarak özgürlükçü belediyeler ya da ekonominin belediyeleştirilmesi modeli önerilmektedir.²⁹

3. Tartışma

Yukarıda açıklanan kuramsal çerçevenin temelinde, bu bölümde iki farklı sahadaki gelişmeler tartışılmıştır. Suriye'deki iç savaş devam ederken Suriye'nin kuzeyindeki Kürt grupların 'özgürlükçü belediyeler' (2014) kurma hareketine giriştiği görülmektedir. Bu hareket, düşünsel temelini Bookchin'in toplumsal ekoloji yaklaşımına benzer yönlerinin bulunmasıyla dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Suriye'nin kuzeyinde yaşanan bu gelişmelerin Türkiye'de de bazı yansımalarının ortaya çıktığı görülmüştür.³⁰ Buna rağmen, bu iki farklı sahadaki gelişmelerin birbiri ile kıyaslanması yoluna gidilmemiştir. Bu bölümde, Türkiye'nin güneydoğusunda uygulama alanı bulmayan girişimler ve Suriye'nin kuzeyindeki gelişmeler toplumsal ekolojinin kent yaklaşımı çerçevesinde birbirinden ayrı tartışılmıştır. Bu tartışma siyaset, yönetim,

²⁸ a.g.e., 362.

²⁹Janet Biehl, "The Politics of Social Ecology: Libertarian Municipalism", *usa.anarchistlibraries* (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

³⁰ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution' in Syrian Kurdistan", 53.

toplum ve ekonomi boyutlarında eleştirel bir çerçevede yürütülmüştür. Bu eleştirel yaklaşımda, söylem ve uygulama tutarsızlıklarını açıkça gösterebilmek adına kivi kuşu metaforundan faydalanılmıştır. Bu metafora göre, kivi kuşunun kanatları olmadığından uçamaması, görünen ve gerçeğin uyuşmaması bakımından sahadaki söylem ve uygulama tutarsızlığına benzetilmektedir.

3.1. Türkiye'nin Güneydoğusunda Yaşanan Gelişmeler

Türkiye'nin güneydoğusunda, Suriye'nin kuzeyinde yaşanan gelişmelerin de etkisiyle 2015 yılı ağustos ayında PKK/KCK terör örgütü çizgisine yakın gruplar arasında demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm söylemi kendisini göstermiştir. Üstelik bu söylem, var olduğu iddia edilen Kürt sorununa çözüm bulmanın ötesinde, daha demokratik bir Türkiye kurulması bakımından bir reçete olarak sunulmuştur.³¹ Bu gelişme ışığında Suriye sınırına yakın Diyarbakır, Nusaybin, Cizre ve Silopi gibi Kürt nüfusun yoğun yaşadığı kentlerde örgütlenme ve *de facto* bir oluşum çabası somut bir şekilde görülmüştür. 'Öz yönetimlerle ilgili siyasi çözüm deklarasyonu' içerisinde 'Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na (1985) hükümetler tarafından konulan çekincelerin kaldırılması ön şart koşulmuştur.³² Deklarasyonda belirtilen on dört maddenin³³ bu şart ile uyumlu olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla uluslararası desteğin alınması açısından bu şartın öngördüğü değişikliklerin yapılması toplumsal ekoloji yaklaşımına geçiş için bir basamak olarak değerlendirilmektedir.³⁴

Siyasi açıdan değerlendirildiğinde, demokratik özerklik kavramı

---

³¹ Leezenberg, "The Ambiguities of Democratic Autonomy", 672.

³² BBC, "Demokratik Toplum Kongresi'nden 'Öz Yönetim' Kararı", *BBC*, Erişim tarihi: 27 Nisan 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151227_dtk_ozyonetim_deklarasyon

³³ Evrensel Gazetesi, "DTK'dan 14 Maddelik Öz Yönetim Deklarasyonu", *Evrensel*, Erişim tarihi: 08 Nisan 2022, <https://www.evrensel.net/haber/268498/dtkden-14-maddelik-oz-yonetim-deklarasyonu>

³⁴ Stephen Hunt, "Prospects for Kurdish Ecology Initiatives in Syria and Turkey: Democratic Confederalism and Social Ecology", *Capitalism Nature Socialism*, 2017: 5.

Marksist-Leninist politikardan farklı olarak Bookchin'e paralel bir görüşü yansıtmaktadır. 1999 yılından sonra Öcalan'ın özgürlükçü belediye söylemleri ve metodolojisinin etkisiyle PKK/KCK terör örgütünün ideolojik açıdan açık bir değişiklikle bağımsızlık mücadelesinden vazgeçerek Türkiye'nin güneydoğusunda özerklik arayışına girdiği görülmektedir. Politikada yaşanan bu değişim, isyan hareketinden yeniden inşa stratejisine geçişi açıklamaktadır.³⁵ Bu süreçte, demokratik özerkliğin temel paradigma olarak ele alındığı anlaşılmaktadır.³⁶ Toplumsal ekolojinin 'ideolojisi' açısından değerlendirildiğinde, özerklik bağlamında ulus-devlet olgusuna karşı olmanın verdiği mantıksal düzlemde Türkiye'de bir yapısal değişik arayışı yer almaktadır. Bu nedenle, demokratik özerklik arayışının yalnızca Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi gibi belirli bir bölümünde değil, Türkiye'nin tamamı için yeni bir yönetim modeli hedeflediği söylenebilir.³⁷

Demokratik özerklik ile amaçlanan siyasi özerkliğin kazanılmasıdır. Siyasi özerklikte, bir bölgenin kendi kendini yönetmesi yasama ve yürütme yetkisinin verilmesi ile sağlanmaktadır. Dahası Türkiye'deki demokratik özerklik talebinin hem siyasal temsil ve anayasal statü gibi 'liberal milliyetçi', hem de doğrudan demokrasi ve alternatif ekonomiler gibi 'radikal demokrasi' kavramlarına uygun nitelikler taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla DTK'nın hem Avrupa hem de Latin Amerika tecrübelerinden faydalandığı ve açıklamalarında bu tecrübeyi yansıttığı görülmektedir.³⁸ PKK/KCK terör örgütünün, cezaevinde bulunan yöneticisinin öncülüğünde ideolojik bir dönüşüm yaşadığı görülmektedir. Bu dönüşümde, doğrudan demokrasi, özerklik ve aşağıdan-yukarıya doğru kendi kendini yönetme ilkeleri öne

³⁵ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution' in Syrian Kurdistan", 55; Güneş, "Political Reconciliation in Turkey", 267; Kamran Matin, "Democratic Federalism and Societal Multiplicity: A Sympathetic Critique of Abdullah Öcalan's State Theory", *Geopolitics*, no. 26, 2019.

³⁶ M. Fayik Taşkın, Demokratik Toplum Kongresi, Aram Yayınları, 2012, 30.

³⁷ Ahmet Mutlu, "Demokratik Özerklik'in İdeolojisi Üzerine", *Demokrasi Platformu*, no.27, Yaz, 2011,16.

³⁸ Güner, "Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak", 62-66.

çıkılmaktadır.

Yönetim açısından incelendiğinde, bu dönüşümün hiyerarşik ve merkezi olarak teşkilatlanmış bir örgüt tarafından gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Başka bir ifadeyle cezaevindeki örgüt yöneticisinin talebiyle örgüt hiyerarşisindeki diğer yöneticilerin bile eleştirmekten çekindiği bir dönüşüm söz konusudur. Bu nedenle, örgütün bu değişim sürecini yönetim açısından Marksist-Leninist eksende ve Stalin yönetim tarzıyla yürütmesi beklenmektedir. Demokratik geçiş dönemi incelendiğinde, 2005 yılı itibariyle dört aşamalı bir sürecin izlendiği görülmektedir. İlk aşama olarak birkaç ‘özgür halk meclisi’ oluşturulmuştur. İkincisi, 2007 yılında gölge bir parlamento olarak Demokratik Toplum Kongresi’nin³⁹ kurulmasıdır. Üçüncüsü, bölgedeki kan davası, iç huzursuzluk vb. toplumsal sorunları çözmek için ‘yerel meclisler’ oluşturulmasıdır. Dördüncüsü ise okullar ve akademiler açılarak ideolojik dönüşümün içselleştirilmesidir. KCK adıyla, demokratik özerklik kapsamında örgütlerin üzerinde şemsiye görevi gören bir çatı örgüt kurulmuştur. Bu oluşumlarda, demokratik özerklik çerçevesinde PKK/KCK merkezli bir eğitim verildiği görülmüştür.⁴⁰

Bu doğrultuda, Demokratik Toplum Partisi (DTP) ve sonrasında Barış ve Demokrasi Partisi’nin (BDP) yönetsel taleplerinde, etnik yerine coğrafi kültür ölçütü temelinde Türkiye’nin 20-25 özerk bölgeye ayrılması öngörülmüştür. Her bir bölgenin demokratik yollarla seçilmiş parlamentosu, milletvekilleri ve bölge başkanı bulunmaktadır. Devletin elinde kalacak merkezi yetkilerin dışışleri, maliye ve savunma alanlarını içermesi öngörülmüştür.⁴¹ Bu değerlendirme ışığında, DTP ve BDP’nin taleplerinin siyasi ve idari örgütlenme bakımından Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1985) ile ortak noktalarının olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Toplumsal ekoloji yaklaşımının yönetsel örgütlenme biçimine de demokratik özerklik kavramında geniş yer verilmiştir. Buna

---

³⁹ İlk faaliyeti 2011 yılındadır.

⁴⁰ Leezenberg, “The Ambiguities of Democratic Autonomy”, 675-680.

⁴¹ Demokratik Toplum Partisi, *Kürt Sorununa İlişkin Demokratik Çözüm Projesi* (Ankara: Gün Matbaası, 2008), 10-11.

göre, demokratik özerklikte yerelde bulunan komün ve meclislerin birleşerek konfederal bir yapıya kavuştuğu ve bu yapının DTK olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu komünlerden Hakkâri’de bulunan ‘Gewer Komünleri’ işleyen ve bilinen köy komünlerini oluşturmuştur.⁴²

Toplumsal açıdan demokratik özerklik söyleminin düşünsel boyutunda, Bookchin’in diyalektik yaklaşımının yansımaları görülmektedir. Kolektif ve komün yaşam vurgulanırken, Mezopotamya’da ortaya çıkan uygarlığın hiyerarşik toplumların meydana gelmesine öncülük ettiği belirtilmiştir. 1950’ler ve 1960’ların filozofları olan Adorno, Bloch, Arendt ve Mezopotamya tarihi⁴³ çalışmalarının da demokratik özerkliğe etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa uygarlık modeline alternatif olarak Ortadoğu’ya has tarihsel değerler esasında yeni bir modelin oluşturulduğu görülmektedir. Bu çerçevede Mezopotamya kültürü önemli bir mihenk taşı oluşturmaktadır. Bu tercihin diğer bir sebebi ise Marksist yaklaşımın Ortadoğu’nun kültüründe beklenen seviyeye ulaşmamasıdır. Bu yaklaşımın söylemleri irdelendiğinde, Batı felsefesinden ve Marksist felsefeden uzaklaşma daha açık görülmektedir.⁴⁴

Demokratik özerklik modelinde, ayrıca, kadın özgürlük modeli benimsenmektedir. Bu modele göre kadın adına yüklenen olumsuz atıflardan vazgeçilmeli, kadının kendi bedeniyle barışması sağlanmalı, kadın üzerindeki tahakkümün kaldırılması öngörülmektedir. Kadınların bu doğrultuda örgütlenerek kadın komünleri, meclisleri, kooperatifleri ve öz savunma örgütleri gibi yapılanmalara gidilmesi desteklenmektedir. Bunun yanında, toplumsal yapı içerisinde kadınların yönetim sürecine katılımı ve kadın-erkek eşitliğinin yasal düzenlemelerle sağlanmasına destek verilmektedir.⁴⁵ Bu kapsamda, DTP’de 2006 yılından itibaren il ve ilçe yönetimlerinde eş başkanlık⁴⁶ sistemi uygulanırken, 2014 yılı

⁴² Gürer, “Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak”, 79-80.

⁴³ Bkz. Samuel Noah Kramer, *The Sumerians* (Chicago: University of Chicago Press, 1963) ve Henry Frankfort, *Before Philosophy* (Pelican Books, 1946).

⁴⁴ Leezenberg, “The Ambiguities of Democratic Autonomy”, 677.

⁴⁵ Gürer, “Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak”, 87.

⁴⁶ Her vilayet ya da ilçe için iki eş başkan adayı belirlenmektedir. Bunlardan ilki, seçim

yerel seçimlerinden itibaren de belediye başkanlığı görevi BDP tarafından eş başkanlık esaslarına göre uygulanmaktadır.⁴⁷ Bu süreçte kadın, gençlik ve dil vurgularına kıyasla ekolojik tartışmaların nadiren ele alındığı görülmektedir.⁴⁸

Ekonomi açısından bakıldığında, Türkiye'nin güneydoğusu uygulamasında ekonomiye geniş bir vurgu yapılmadığı görülmektedir. Bu çerçevede, Halkların Demokratik Partisi (HDP) yalnızca yerel düzeyde küçük oranlarda toprak dağıtımı ve mikro-kredi yöntemiyle ekonomik önlemler almaya çalışmıştır. Bunun dışında, toplumsal refahın sağlanmasında ekonomiye dönük herhangi bir politika geliştirememiştir.⁴⁹ Ayrıca, doğrudan demokratik katılım, üretimin toplum tarafından idare edilmesini gerektirmektedir. Üretimin toplum tarafından yönetilmesi, yerleşmiş ve âdemi merkeziyetçi ekonominin insani boyutlara indirgenmesini içermektedir. İhtiyaçlar çerçevesinde, yönetim açısından, çeşitli özgürlükçü belediyeler istediklerinde başka belediyelerle iş birlikleri kurabileceklerdir.⁵⁰

DTK çatısı altında yürütülen Demokratik Ekonomi Konferansı'nda (2014) kapitalist ekonomiye karşıt otonomi bağlamında alternatif arayışına girilmiştir. Bu arayışlarda tarım ve hayvancılık, enerji, su ve maden, endüstri, istihdam, ticaret, yerel yönetimler, kooperatifler ve kadın ekonomisi olmak üzere sekiz tematik çalıştay gerçekleştirilmiştir. Tartışmaların temel amacı, ekonominin kamulaştırılması ve kendi kendine yeterliliği sağlayacak komün ekonominin kurulması olmuştur. Bu çerçevede, demokratik özerklikte komün ekonominin bileşenleri

---

kuruluna sunulan listede resmi aday olarak gösterilmektedir. Diğer eş başkan adayı ise o seçim bölgesinde belediye meclisi listesinde seçilebilecek bir sıraya yerleştirilmektedir.

⁴⁷ Sedat Ergin, "BDP'nin Yerel Yönetimlere Eşbaşkanlık Modeli Dünyada Bir İlk", *Hürriyet*, Erişim tarihi: 27 Nisan 2018, <https://www.hurriyet.com.tr/bdp-nin-yerel-yonetimlere-esbaskanlik-modeli-dunyada-bir-ilk-25935550>.

⁴⁸ Hunt, "Prospects for Kurdish Ecology Initiatives in Syria and Turkey", s. 8.

⁴⁹ Leezenberg, "The Ambiguities of Democratic Autonomy", 679-680.

⁵⁰ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution' in Syrian Kurdistan", 56.

demokrasi, ekoloji ve kadınların özgürleşmesi olarak benimsemiştir.⁵¹

Demokratik özerklik modelinde, teşvik edilmemekle birlikte, özel mülkiyette bir kamulaştırma yöntemi bulunmamaktadır. Bu bağlamda, kamusal çıkarların ön planda olduğu topluluk mülkiyeti desteklenmektedir. Sosyal düzenin ekonomik sınıflara ayrılması ise devletin rolünün sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. İşsizlik ve yoksulluğu içeren temel sorunların çözümüne yönelik en etkin yöntem olarak kooperatifleşme benimsenmektedir. Kooperatifçilik yöntemiyle, araçlara gerek kalmayacağı ve malların satış ücretinin epey düşeceği değerlendirilmektedir.⁵²

Tablo 1: Bookchin Felsefesi ve DTK Deklarasyonu Benzerliği

Bookchin Felsefesi	DTK Deklarasyonu
➤ Demokratik Özerklik/Konfederalizm	➤ Demokratik Özerklik
➤ Halk Meclisleri	➤ Meclis Sistemi
➤ Hiyerarşinin kaldırılması	➤ Sivil Toplumun Güçlendirilmesi (Kemirgen Teorisi)
➤ Özgürlükçü Belediyecilik	➤ Bölge Meclisi Örgütlenme Biçimi
	➤ Yargı Sistemi, Adalet, Eğitim ve Sağlık Hizmetleri Özerk Bölge Modeli
➤ Eko-cemaat	➤ Kadın ve gençlerin her alanda özgün ve doğrudan katılımı
➤ Eko- feminizm	➤ Kadın komünleri, meclisleri, kooperatifleri, öz savunma örgütleri, eş başkanlık

⁵¹ Azize Aslan, *Economia Anticapitalista En Rojava: Las Contradicciones de La Revolucion en La Lucha Kurda*, Catedra Interinstitucional Universidad de Guadalajara-CIEASAS- Jorge Alonso, Mexico, 2021, 204; Hammy ve Miley, “Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology”.

⁵² Gürer, “Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak”, 83; Hammy ve Miley, “Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology”, 4.

➤ Eko-teknoloji	➤ Kaynakların ekolojik çerçevede yönetilmesi
➤ Komünal Ekonomi	➤ Özerk bölge yönetiminde ekonomi ve bütçeleme ➤ Komün ekonomi bileşenleri (demokrasi, kadın özgürlüğü, ekoloji)

Tablo 1’deki Bookchin’in kuramsal yaklaşımının DTK Deklarasyonu ile benzerlikler göstermesine rağmen, demokratik özerklik kavramının oluşturulmasında bazı sorunsallar bulunmaktadır. Bunların başında devrime öncülük edecek partinin ‘devrim’ sonrasında üstleneceği rol gelmektedir. Bu siyasanın oluşturulmaması Suriye’nin kuzeyi (Rojava) örneğinde olduğu gibi PKK/KCK terör örgütünün Leninist bir çizgide ilerlemesi sonucunu doğurmuştur. Dahası, demokratik özerklik mücadelesinin sessiz ya da silahla yürütülmesi konusunda da bir belirsizlik bulunmaktadır. İlkinde devlet otoritesinin ötesinde yalnızca yerel seçimler önemsenirken, ikincisinde otorite ile mücadele edilip mağlup etme arayışı bulunmaktadır. Bu bağlamda HDP’nin sessizce yol alması tercih edilirken, PKK/KCK terör örgütünün devlet otoritesi ile mücadele yolunu tercih ettiği görülmektedir. Bu ikilik HDP’nin çalışma alanının daralmasına yol açmıştır.⁵³

HDP parti programında demokratik özerklik planının uygulanması için çatışmasız bir politika izleme kararı almasına rağmen, silahlı PKK/KCK terör örgütünün tavrı HDP’nin öngördüğü politikayı işlevsiz kılmıştır. Önce YDG-H (Yurtsever Devrimci Cephe Hareketi), sonrasında YPS⁵⁴ (Sivil Savunma Birlikleri) öncülüğünde Suriye’nin kuzeyinden gelen YPG’lilerin (Halk Savunma Birlikleri) desteğiyle şehirlerde hendekler açılması ve barikatlar oluşturulması yoluyla devlet otoritesi ile mücadeleye girilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin ve iç güvenlik birimlerinin başarılı operasyonlarını neticesinde PKK/KCK terör

---

⁵³ Leezenberg, “The Ambiguities of Democratic Autonomy”, 677.

⁵⁴ Sivil Savunma Birlikleri

örgütünün devletin otoritesini ortadan kaldırma girişimi akamete uğramış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. PKK/KCK terör örgütünün başarısız girişimi sonucunda kentlerde büyük yıkımların meydana geldiği görülmektedir.

Ekolojik etik açısından da doğaya karşı kuram ile uyuşmayan birçok terör eylemlerine girişildiği anlaşılmaktadır. PKK/KCK terör örgütünün Türkiye'nin birçok bölgesinde ormanlara, korulara, parklara vb. yönelik kundaklama ve sabotaj eylemleri toplumsal ekoloji söylemlerinin yanı sıra çevresel duyarlılık söylemlerini de gerçek dışı kılmıştır. Kendisine bağlı kundaklama ve sabotaj grupları üzerinden gerçekleştirdiği bu terör eylemleri neticesinde toplumsal ekoloji temelli bu yeni söyleminin ve uygulamalarının ne kadar tutarsız kaldığını göstermiştir.⁵⁵

Terör örgütü açısından bu başarısızlığın sebebi, demokratik özerkliğin kurulmasına yönelik Türkiye'nin güneydoğusu ve Suriye'nin kuzeyi arasındaki farkları doğru okuyamamaktan kaynaklanmaktadır. Rojava laboratuvarında⁵⁶ otorite boşluğu nedeniyle kurulabilen demokratik özerkliğin Türkiye gibi tüm kamu kurumları işleyen ve güçlü orduya sahip bir ülkeye model olarak kolayca ihracı mümkün olmamıştır.⁵⁷

Dahası, demokratik özerklik söylemine rağmen, uygulamada ideolojik bir olgunluğun olmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin güneydoğusunda, bu süreçte PKK/KCK terör örgütü ile ilişkili olmayan sivil toplum örgütleri ve kesimlerin dışlanarak baskı altına alındığı görülmüştür. Oysa demokratik toplum söylemlerinde bireylerin bile taleplerinin kıymetli olduğu açıkça vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, PKK/KCK terör örgütünün Leninist bir çizgi izlediğinin vurgulanması yanlış

⁵⁵ Yunus Karaağaç, “Çevre Terörizmi Kapsamında PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Stratejisi ve Sabotaj Yapılanmaları”, *Journal of International Relations and Political Science Studies* 7, 2023, 42.

⁵⁶ Ahmed, “America’s Best Allies Against ISIS Inspired by A Bronx-Born Libertarian Socialist”; David Graeber, “Why is the World Ignoring the Revolutionary Kurds in Syria?”, *The Guardian*, Erişim tarihi: 20 Mart 2022, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/08/why-world-ignoring-revolutionary-kurds-syria-isis>

⁵⁷ Leezenberg, “The Ambiguities of Democratic Autonomy”, 683-685.

olmayacaktır. Önerilen modelin ağırlıklı olarak siyasi-idari bir çerçeve ortaya koymasına rağmen, toplumsal alanda gerekli olgunluğu sağlayamadığı ve ekonomiye yönelik açık bir öneri sunamadığı görülmektedir.

3.2. Suriye'nin Kuzeyinde Yaşanan Gelişmeler

Suriye'deki iç savaş 2012 yılında beklenmedik bir evreye girmiş ve Kuzey Suriye'de Kürt nüfusun ağırlıklı olduğu üç farklı bölgenin (Cizire, Rojava ve Kamışlı) kontrolü PKK/KCK terör örgütü ile irtibatlı PYD'ye (Demokratik Birlik Partisi) bağlı YPG (Halk Savunma Birlikleri) adlı silahlı güç tarafından ele geçirilmiştir. Özellikle DAES'in Kobani kuşatmasının başarısızlığa uğraması Suriye'nin kuzeyini (Rojava) uluslararası ilgi odağı haline getirmiştir. Birçok gazeteci, aktivist ve akademisyen Kuzey Suriye'deki siyasi deneyin önemini Paris Komünü, Ekim Devrimi veya Meksika'daki Zapatista hareketiyle ilişki kurarak değerlendirmiştir.⁵⁸

Siyasi açıdan incelendiğinde, kapitalizm karşıtı bir siyasi düzen söylemi egemen olmuştur. Cizire'nin ele geçirilmesinden (2014) sonra, bu bölgede demokratik özerklik ilan edilmiştir. Sonrasında Rojava demokratik özerkliği kurularak Cizire, Kobani ve Afrin kantonları bu oluşuma bağlanmıştır.⁵⁹ Bu gelişmeyle aynı doğrultuda, 2013 yılı sonlarında 'Toplumsal Sözleşme'⁶⁰ adı altında bir anayasa hazırlandığı ilan edilmiştir. 2017 yılında bölgesel ve kanton otonomileri kurulmuştur. Bu sürecin söylemleri devletçi milliyetçiliğin reddini ve doğrudan demokrasinin savunulmasını içermektedir.⁶¹

---

⁵⁸ Hoffman ve Matin, "Beyond Anarchy and Capital?", 968.

⁵⁹ Civaka Azad, "Aus der Kraft der eigenen Bevölkerung: Die Revolution in Rojava Schreitet Voran", *Civaka-azad*, <https://civaka-azad.org/wp-content/uploads/2014/03/info7.pdf>, Erişim tarihi: 27 Nisan 2018.

⁶⁰ Charter of Social Contract

⁶¹ Menekşe Sözbilir, "Rojava: Suriye'deki Özerk Kürt Bölgeleri", *Ayrıntı Dergi*, Erişim tarihi: 27 Nisan 2018, <https://ayrintidergi.com.tr/rojava-suriyedeki-kurt-ozerk-bolgeleri/>; Ahmed, "America's Best Allies Against ISIS are Inspired by A Bronx-Born Libertarian Socialist"; Aslan, "Economia Anticapitalista en Rojava", 315.

Bu kapsamda, Suriye Ulusal Konseyi ve Kürt Ulusal Konseyi'nden farklı olarak Suriye'nin kuzeyindeki 'Demokratik Toplum Hareketi' (TEV-DEM) tüm grupların üstünde bir şemsiye yapılanma olarak bulunmaktadır. Bununla birlikte, hareketin arkasındaki esas sosyo-politik güç olarak PYD bulunmaktadır. PYD'nin yerel düzeyde komşuluklardan kantondaki daha büyük oluşumlara kadar doğrudan demokrasinin uygulanmasına önem verdiği belirtilmektedir.⁶²Buna rağmen, demokratik özerklik ve konfederalizm tartışmalarında, ortak etik kuralların belirlenmesinin ötesinde otonominin nasıl kurulacağına yönelik uygulamalar sınırlı kalmıştır. Başka bir açıdan bakıldığında, sistem değişikliği esnasında ancak yönetimin eleştiriyeye karşı sürekli açık bir tutum takınmasıyla toplumsal destek sağlanabilecektir.⁶³

Yönetim açısından bakıldığında, demokratik konfederalizm veya özgürlükçü belediyelerin otonom meclisleri, yatay-dikey bağılıkları, toplumsal desteği, sosyal ekoloji kapsamında işbirlikçi üretimi ve ticareti, radikal cinsiyet eşitliğini ve doğrudan demokratik yerel uygulamaları içerdiği değerlendirilmektedir. Dahası bürokratik ve merkezi yapıların getirdiği hiyerarşik, ataerkil ve kapitalist işleyişin benimsenmediği belirtilmektedir. Bu bakımdan, hiyerarşik küresel gelişim rejiminden uzaklaşma öne çıkarılarak eko-anarşist yaklaşım olarak adlandırılmaktadır.⁶⁴

Bununla birlikte, Uluslararası Af Örgütü,⁶⁵ İnsan Hakları Gözlem İzleme Komitesi⁶⁶ ve Uluslararası Kriz Grubu⁶⁷ gibi kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, demokratik özerklik söylemleri aslında Suriye'nin kuzeyi (Rojava) örneğinde sahaya yansımamaktadır. Suriye'nin kuzeyinde

⁶² Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution in Syrian Kurdistan", 64-65; Jongerden, "Governing Kurdistan", 65.

⁶³ Aslan, "Economia Anticapitalista En Rojava", 333.

⁶⁴ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution' in Syrian Kurdistan", 54; Jongerden, "Governing Kurdistan", 65; Hammy ve Miley, "Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology", 1.

⁶⁵ Amnesty International.

⁶⁶ Human Rights Watch.

⁶⁷ International Crisis Group.

PYD'nin baskın ve katı örgütlü yapısının söylemlerin aksine toplumun ifade özgürlüğüne kısıtlamalar getirdiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, siyasi yönetimin başında PYD yönetiminin olduğu görülse de 'askeri leviathan' PKK/KCK terör örgütünün siyasi ve idari yönetimde üst düzeyde etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla bölgedeki başka partilere veya kesimlerine sempati duyan gazetecilerin tutuklandığı ve kötü muamelede bulunduğu yönünde bilgilere ulaşılmaktadır.⁶⁸

Realist bir yaklaşımla bakıldığında, Rojava'daki devlet karşıtlığı PYD'nin çeşitli siyasi ve askeri mücadeleler⁶⁹ içerisinde bulunduğu bir çevrede müttefikliğini aradığı aktörlerin⁷⁰ askeri ve finansal desteği ile siyasi tanınmasını sağlamaya yönelik propagandanın bir parçası olarak değerlendirilmektedir.⁷¹ Konsey sistemi ancak günlük yaşamda basit kararların alınmasında rol oynamaktadır.⁷² Söylemden farklı olarak yukarıdan-aşağı PYD öncülüğünde bir yönetim ve uygulamanın gelişmesi toplumsal desteği zayıflatmıştır.⁷³ Tam tersi Graeber'in⁷⁴ anarşist bakış açısıyla ise PYD İspanya İç Savaşındaki (1939-1939) sosyal devrime benzer bir süreçten geçerek Batı solunun desteğini kazanmaktadır.

Rojava demokratik özerkliğinin oluşum sürecinde kuramsal ve siyasi motivasyona rağmen, kuramın uygulamada beklenen düzeyde yansımadağı görülmektedir. Şüphesiz bu beklentinin karşılanmamasında, Suriye'nin kuzeyindeki siyasal ve yönetsel gerçekliklerin büyük etkisi bulunmaktadır. PYD'nin söylemlerine göre, dini baskıdan arındırılmış

---

⁶⁸ Leezenberg, "The Ambiguities of Democratic Autonomy", 683-684; Hammy ve Miley, "Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology", 6.

⁶⁹ IŞİD, El Nusra, ÖSO, Esad rejimi, Irak Kürdistanı ve Türkiye.

⁷⁰ ABD, Rusya, Irak Kürdistanı, AB, Batı solu ve Esad rejimi.

⁷¹ Enrique Galvan-Alvarez, "Rojava: A State Subverted or Reinvented?", *Postcolonial Studies*, 2020: 3; Dinç, "The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria", 48.

⁷² Thomas Schimidinger, *Rojava: Revolution, War, and the Future of Syria's Kurds* (Londra: Pluto Press, 2018), 137.

⁷³ Hammy ve Miley, "Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology", 6.

⁷⁴ Graeber, "Why is the World Ignoring the Revolutionary Kurds in Syria?".

‘devletsiz demokrasi’ ve ‘temelden itibaren kendi kendini yöneten örgüt’ kurulduğu belirtilmektedir. Ancak, tek partinin askeri ve hiyerarşik yapısının açık varlığı ile devlet merkezli yaklaşımdan uzaklaşarak demokratik özerklik yaklaşımına uyum sağlamaması ‘devletsiz otokrasi’ oluşumu kaygısını beraberinde getirmektedir.⁷⁵ Buna karşın, Suriye’nin kuzeyinde devletsiz bir demokrasi söyleminin yeniden bir devlet oluşumu ile sonuçlanacağı yönündeki beklenti de güçlüdür. Suriye’nin kuzeyindeki silahlı kuvvetlerin ve asayiş birimlerinin terör örgütü PKK ve Öcalan ideolojisinde eğitilmesi ile Kürtlerin *primus inter pares* olduğunun vurgulanması ancak süregelen kült ideolojinin ve idarenin sürmesini sağlayacaktır.⁷⁶

Suriye’nin kuzeyinde oluşturulan özerk yönetimin ilk döneminde (2012-2015) öne çıkarılan ütopyik değerlerin karşısında günümüzde askeri mücadelelerin ve savaş sonrası dönemde özerkliğin korunması kaygısı ağırlık kazanmıştır. Öyle ki Suriye’nin kuzeyinde çoğulcu devrim ve özgürlükçü PYD söylemine dayanarak cinayetler, insan kaçırma ve siyasi rakiplere yönelik keyfi tutuklama örneklerinde görülen insan hakları ihlallerinin meşrulaştırıldığına rastlanmaktadır. Dolayısıyla devletsiz toplum yaklaşımına karşın ‘yatay konseyler federasyonu’ yönetimi altında otoriter devletler benzeri uygulamalarda bulunulması kuram ve uygulama arasında belirgin bir fark ortaya çıkarmaktadır⁷⁷.

Toplumsal açıdan incelendiğinde, karar alma ve yönetim süreçleri sokaklar, köyler, semtler, şehirler, bölgeler ve Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu olmak üzere çok düzeyde oluşturulmuştur. Bookchin’in özgürlüğün vasat bir karşılığı olarak değerlendirdiği ‘semt meclisleri’ adına sosyal adaleti dağıtan ‘adalet ve barış komiteleri’ kurulmuştur. Bu

⁷⁵ Leezenberg, “The Ambiguities of Democratic Autonomy”, 683-684; Aslan, “Economia Anticapitalista en Rojava”, 316.

⁷⁶ Dinç, “The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria”, 60.

⁷⁷ Harriet Allsopp, *The Kurds of Syria: Political parties and identity in the Middle East* (Londra: Bloomsbury Publishing, 2016), 211-212; Galvan-Alvarez, “Rojava: A State Subverted or Reinvented?”, 10.

komitelerin çözemediği davalar yerel nüfusun ihtiyaçlarını karşılayan toplum meclisi veya kadınlar meclisi tarafından değerlendirilmektedir. Cinayet gibi ağır davalar daha kurumsal mahkemeler tarafından görülmektedir. Buna rağmen, uzun süren tutuklamalar ve adaletsiz kararlar nedeniyle Suriye'nin kuzeyinde bu uygulama eleştirilmektedir.⁷⁸

Kadınlara yaklaşım değerlendirildiğinde, toplumsal ekoloji yaklaşımının öngördüğüne yakın olabilecek uygulamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda, silahlı mücadelede kadın ve erkeklerin cinsiyet temelinde birbirinden ayrı bir örgütlenmeye giderek aktif rol aldığı görülmektedir. Dolayısıyla kadınlara silahla aktif mücadele rolü verilerek özgürlüklerini elde edecekleri öğretilmektedir. Kadın örgütlenmelerinin (YPJ) yönetiminde yine kadın yöneticiler bulunmaktadır. Bu duruma gerekçe olarak eko-feminizmden uzak olmayan açıklamalar getirilmektedir. Buna göre, ataerkil yapının halen güçlü olduğu sosyolojik bir yapıda erkekler ile kadınların bir arada olmasıyla kadınların potansiyelini yeterince kullanamayacağı değerlendirilmektedir. Kadınların ayrı örgütlenerek hakları için doğrudan bir mücadele verebildiği belirtilmektedir.⁷⁹

İnsan kaynakları boyutuyla, PKK/KCK terör örgütünün kadınları da erkekler gibi silahlandırmasının insan kaynağı arzını artırdığı görülmektedir. Sosyal açıdan, kadınlar ile erkeklerin ayrı tutularak odağın yalnızca silahla mücadele olduğu değerlendirilebilir. Bunun yanında, kadının yaşamının silahlı mücadelede tehlikeye atılmasına rağmen ideoloji adı altında özgürleştirildiğinin öne sürülmesi eğreti bir duruş sergilemektedir. Dolayısıyla kadının toplumsal yaşamdaki eşitliğinin sağlanmasının silahlı mücadeledeki rolü üzerinden değerlendirilmesi kadının eşitliği sorunsalının ötesinde başka bir sorunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımla, çocukların da toplumsal yaşamda ihtiyaç duydukları hakları elde etmesi için silahlı mücadele etmesi

---

⁷⁸ Sözbilir, "Rojava: Suriye'deki Özerk Kürt Bölgeleri"; Jongerden, "Governing Kurdistan", 71.

⁷⁹ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution' in Syrian Kurdistan", 66.

gerekeceği sonucuna gidilebilir.⁸⁰ Kaldı ki ataerkil yapının kaldırılması ve kültürün dönüştürülmesi çabası aile bütünlüğü bağlamında kadınlar tarafından eleştirilmektedir. Siyasi örgütlenmenin tüm kademelerinde kadınlara yer verildiği belirtilmektedir. Halk meclislerinde eş başkanlık yanında %40 oranında kadın üye bulunduğu, çok eşliliğin yasaklandığı, kadına yönelik ayrımcılığın önlenmesi için yasalar oluşturulduğu ve kadının demokratik özerklik sürecinin temel taşlarından birisi olduğu ifade edilmektedir.⁸¹

Ekonomi açısından incelendiğinde, en karmaşık olgunun Suriye'nin kuzeyinde oluşturulan özerk yönetim ekonomisinin kavramsal çerçevesi olduğu değerlendirilmektedir. Bu bölgedeki Kürt grupların detaylı ve iyi düşünülmüş bir ekonomik planları bulunmamaktadır. Ekonomik özerklik söylemiyle,⁸² Toplum Sözleşmesinin 42. Md.⁸³ belirtildiği üzere ekonominin bireysel veya devlet kapitalizmine dayanmadan toplumsal refah odaklı olması vurgulanmaktadır. Türkiye'nin güneydoğusuna yönelik söylemlere benzer şekilde PYD yapılanması öncülüğünde savaş esnasında tarım alanlarının büyük oranda zarara uğramasına rağmen küçük çiftçilerin tarlalarını ekmesine imkân tanındığı, arazi dağıtıldığı ve tarım kooperatifleri kurulduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır. Dahası, bu kooperatiflerin gelirinin üçe ayrıldığı belirtilmektedir: Planlı üretim ve projeler (%30), emekleri ve ihtiyaçları göz önüne alınarak çalışanlar (%50) ve kooperatiflerin elektrik, su vb. cari ihtiyaçları. Özetle, Rojava ekonomisinin bütçesi, nüfusun temel ihtiyaçlarının ve silahlı güçlerin ihtiyaçlarının karşılanması olmak üzere iki ana amaç üzerinden

⁸⁰ Human Rights Watch, "Kurdish Forces Violating Child Soldier Ban", Erişim tarihi: 10 Nisan 2022, <https://www.hrw.org/news/2015/07/10/syria-kurdish-forces-violating-child-soldier-ban-0>

⁸¹ Sözbilir, "Rojava: Suriye'deki Özerk Kürt Bölgeleri"; Ahmed, "America's Best Allies Against ISIS are Inspired by A Bronx-Born Libertarian Socialist"; Dinç, "The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria", 53.

⁸² Hammy ve Miley, "Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology", 4.

⁸³ "Eyaletlerdeki ekonomik sistem genel refahı sağlama ve özellikle bilim ve teknolojiye destek olmak üzere yönlendirilmelidir. İnsanların günlük ihtiyaçlarının güvenceye alınması ve onurlu bir yaşamın sağlanması amaçlanmalıdır. İşçi hakları ve sürdürülebilir gelişme güvence altına alınmalıdır."

yürütülmektedir.⁸⁴

Başka bir boyutuyla bakıldığında, ekonomi üzerinde demokratik kontrolün kurulması amacıyla devlete ait olan işlevlerin ve zenginliklerin demokratik özerklik kuruluşlarına devredildiği görülmektedir. Böylece sosyal ekonominin, adem-i merkezîyetçilik ve işbirlikçi üretim vasıtasıyla merkezîlikten ‘kurtarılacağı’ değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, jeopolitik gerçeklikler dönüşüm çabalarını zorlaştırmaktadır. Buna göre, Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ve Türkiye, Suriye’nin kuzeyine yönelik siyasi ve ekonomik ambargo uygulamaktadır.⁸⁵ Bu ambargo temel ihtiyaçlarda kıtlığa ve sonrasında alım gücünün azalmasına neden olmaktadır. Yerel belediyeler ve meclisler yaşanan bu koşullara karşı iş birliği sağlayarak ‘ekonomik komünalizm’ adı altında temel ihtiyaçları karşılamak üzere çabaya girişmiştir. Belediye meclisleri, ekonomi kurulları vasıtasıyla üretime yönelik girişimlerde bulunsada savaş ekonomisinin gerekleri sosyal ekonominin gelişmesine engel oluşturmaktadır.⁸⁶

Kamusal ürün olarak kabul edilen arazi, su ve enerjinin belediyeler tarafından işletilmesi öngörülmüştür. Bununla birlikte, sosyal ve ekonomik savaşta arazi sahiplerine yönelik bir mücadeleye girilmeyerek uzlaşma yoluna gidildiği anlaşılmaktadır. Dahası, Suriye Devleti’nin bölgeden çekilmesiyle kendine yetebilmek adına tarımsal üretimin dönüşümü ve çeşitlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu yöndeki üretim, meclislerin ihtiyaçları doğrultusunda yerel talebin karşılanması odaklı yürütülmeye çalışılmaktadır. Tarım ürünlerinin getirisinin %30’u kamusal ihtiyaçlar çerçevesinde belediyelere vergi olarak aktarılmaktadır. Kendi kendine yeterliliği sağlamada önemli eksiklikleri bulunan tarımsal üretimde, su kaynaklarının kıtlığı Rojava deneyinin karşılaştığı sorunların başında gelmektedir. Tarım dışı alanlardan zanaat,

---

⁸⁴ Maksim Lebsky, “The Economy of Rojava”, Mesopotamia, Erişim tarihi: 20 Mart 2022, <https://mesopotamia.coop/the-economy-of-rojava/>

⁸⁵ Sözbilir, “Rojava: Suriye’deki Özerk Kürt Bölgeleri”.

⁸⁶ Cemgil ve Hoffman, “The Rojava Revolution’ in Syrian Kurdistan”, 67; Sözbilir, “Rojava: Suriye’deki Özerk Kürt Bölgeleri”.

ticaret ve imalat alanlarında gelişim sağlanması için ambargonun kaldırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Dahası, ekolojik düzeyde demokratik özerklik bir kuram olmaktan öteye geçememiştir.⁸⁷

Özel sektör, kooperatifler ve belediyelerin üretim sürecinde beraber çalışmaları öngörülmüştür. Bu bağlamda, kapitalist ve kooperatif üretime dayalı olarak özel mülkiyetin yasaklanmaması, ancak kamu yararına yönelik kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, arazi ve rafineri sahipleri ile mücadele edilmesi yerine, getirilerinin savaş ekonomisine aktarılması yoluna gidilmiştir. Ayrıca, uluslararası koalisyonun stratejik destekleri petrol ve doğalgaz altyapısının kontrolüne ve ticari ağlar kurarak faaliyetlerini sürdürmesine olanak sağlamıştır.⁸⁸ Böylece petrol üretiminin %70'i savaş ekonomisine aktarılmaktadır. Dolayısıyla ne ürün ne de mülkiyet dönüşümü tamamlanamamıştır. Toplumsal ekoloji yaklaşımına göre tartışmalı olmakla birlikte, Suriye'nin kuzeyinde tarım ürünlerinin aksine enerji kaynakları temel kaynak olma niteliğini korumaktadır. Öyle ki, Cizire bölgesindeki petrol kaynakları bölgedeki üretimin %50'den fazlasına tekabül etmektedir. Bu kapsamda, yerel düzeyde dizel üretimi için kooperatifler kurulduğu görülmektedir. Buna rağmen, petrolden etkin faydalanılamaması sorunu, ham petrolün işlenmesi sürecinde ilkel metotların kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Petrolün yurt dışına ihracı konusu ise toplumsal ekoloji boyutuyla başka bir sorun alanını oluşturmaktadır.⁸⁹

---

⁸⁷ Lebsky, "The Economy of Rojava"; Hammy ve Miley, "Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology", 11; Hunt, "Prospects for Kurdish Ecology Initiatives in Syria and Turkey", 9.

⁸⁸ Hikmet Mengüaslan, "Arap İsyanları Sonrası Suriye'nin Sosyo-politik Dönüşümüne Eşitsiz ve Bileşik Gelişimci Bir Yaklaşım: "Savaş Ekonomisi" ve "Yeniden İnşa" Süreçlerinde Uluslararası ve Yerel Dinamiklerin Etkileşimi, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, no.1, 2022, 65.

⁸⁹ Cemgil ve Hoffman, "The Rojava Revolution' in Syrian Kurdistan", 66-69; Hoffman ve Matin, "Beyond Anarchy and Capital?", 970.

Tablo 2: Kuzey Suriye (Rojava) Modelinde Kuram ve Uygulama Farklılıkları

BOOKCHİN FELSEFESİ	KUZEY SURIYE (ROJAVA) MODELİ	SÖYLEM/PRATİK EYLEM AÇISINDAN ÇELİŞKİLER
SİYASİ		
✓ Doğrudan Demokrasi	✓ Doğrudan Demokrasi	➤ Doğrudan Partizanlık ➤ Liderlik/Önder Kültü
✓ Demokratik Özerklik/ Konfederalizm	✓ Demokratik Özerklik/ Konfederalizm	➤ Devletsiz Otokrasi
✓ Üretim Araçlarının Halka Devri	✓ Toplumsal Refah Odaklı Ekonomi, Kooperatifleşme	➤ Jeopolitik Çıkmaz, Savaş Ekonomisi
YÖNETSEL		
✓ Halk Meclisleri	✓ Özgür Toplum Meclisleri	➤ Baskın Askeri Karakter
✓ Hiyerarşinin Kaldırılması	✓ Taban Demokrasisi	➤ Katı Hiyerarşi
✓ Özgürlükçü Belediyecilik	✓ Özgürlükçü Belediyecilik	➤ Savaşçı Belediyecilik
✓ Âdemi Merkezîyetçi	✓ Kanton Otonomileri	➤ Yukarıdan-Aşağı Tek Parti Siyasi Egemenliği
TOPLUMSAL		
✓ Organik Toplum	✓ Organik Toplum	➤ İnsan Hakları İhlalleri, Silahlı Örgütlenme
✓ Özgürleşme	✓ Özgürleşme	➤ Basın ve İfade Özgürlüğünün Kısıtlanması

✓ Eko-cemaat	✓ Çok Etnikli Yaklaşım / Laiklik	➤ Tarihsel Milliyetçilik Ataleti
✓ Eko-feminizm	✓ Kadın Özgürlüğü	➤ Özgürlüğü İçin Savaşan Kadın, Aile Bütünlüğü Sorunu
✓ Eko-teknoloji	✓ Eko-teknoloji	➤ Kapitalist Üretimin Sürmesi, İlkel Teknikler
✓ Ekolojik Denge	✓ Çevresel Sürdürülebilirlik	➤ Etkisiz Ekolojik Oluşumlar

EKONOMİ

✓ Komünal Ekonomi	✓ Belediyeleştirilmiş Konfederal Ekonomi	➤ Su Sorunu, Petrol Gelirlerine Bağımlılık
✓ Karşılıklı Bağımlılık, Belediyeler Konfederasyonu	✓ Anti-kapitalizm	➤ Kapitalist Müttefikler, Belirsiz Tarımsal Üretim Faktörleri

Bu gelişmeler ışığında, toplumsal ekoloji yaklaşımında öngörülen sosyal ekonominin uygulanmasına yönelik bir girişim olmakla birlikte, Tablo 2’de görüldüğü gibi bu girişimin samimi olduğu kabul edildiğinde bile tam anlamıyla uygulanması kolay görülmemektedir. Buna göre, 2012 yılından bugüne süregelen savaş ekonomisinin varlığı gelişmiş toplumlar için bile ekonominin üzerinde büyük yük oluşturacak bir olgudur. Bunun yanında, her ne kadar yerellik ve kendi kendine yetebilmeye öncelik verilmek istense de üretim yönünden ilkel yöntemlerle bir yere varılamayacağı aşikârdır. Dolayısıyla sınırlı olsa bile dışarıdan ürün, teknoloji ve yedek parça alımına ihtiyaç duyulmaktadır. Hâlihazırdaki ambargolar bu talebin karşılanması beklentisini içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Dahası bölgedeki YPG/YPJ gibi silahlı güçlerin savaş ekonomisinin sürdürülebilirliğini sağlamak için gerektiğinde sivil otoriteyi göz ardı ederek doğrudan kararlar aldığı belirtilmektedir.

Dolayısıyla ekonominin üzerindeki tahakküm sanıldığından daha kuvvetli bir sorun oluşturmaktadır. Bu bağlamda, oldukça sorunlu bir ekonomiyle toplumsal ekoloji deneyinin uygulanması mümkün değildir.

Suriye'nin kuzeyindeki gelişmeler incelendiğinde, toplumsal ekoloji yaklaşımı bağlamında geleceğin pek parlak olmadığı anlaşılmaktadır. Siyasi açıdan bu kuramın öngörülerini çerçevesinde hareket edilmeye çalışılmaktadır. Yönetim açısından, askeri yöneticilerin sivil yönetimi tahakküm altına aldığı ve savaş yönetiminin olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomi açısından, savaş ekonomisinin ve bölgeye uygulanan ambargonun sürdüğü görülmektedir. Toplumsal açıdan ise, adalet kavramını oluşturmak üzere bazı girişimler yapılsa da henüz yeterli düzeyde toplumsal desteği alamadığı anlaşılmaktadır. Askere alma bağlamında bir girişim olmasına rağmen toplumdaki kadının rolü ve eşitliğini bu kapsamda değerlendirmek gerçekçi olmayacaktır. Ayrıca, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci basamağını oluşturan 'güvenlik ihtiyacı' yönünden bu bölge oldukça sorunludur. Süregelen çatışma süreci her an yeni gelişmelere sahne olabilecek bir belirsizliği bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla askeri tedbirler ve ihtiyaçlar sivil ihtiyaçların önündedir. Bir toplumsal ekoloji modeli kurma çabasının tam anlamıyla başarıya ulaşması bu aşamada gerçekçi görünmemektedir.

4. Sonuç

Toplumsal ekoloji yaklaşımı, Türkiye'nin güneydoğusu ve Suriye'nin kuzeyindeki gelişmeler üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Ekolojinin kente bakışında, kentleşme karşıtlığı vurgusu öne çıkmaktadır. Kentlerin, insan tarafından kontrol edilebilir ya da kavranabilir büyüklükte olması beklenmektedir. Yönetimde ise demokratik özerklik kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu kavrama göre, devlet yapılanması olarak kabul edilen otorite ortadan kalkmalıdır. Yerine yerel belediyeler ve bu belediyelerin bağlı olduğu bir konfederasyon kurulmalıdır. Özgürlükçü belediyeler olarak adlandırılan yerel belediyeler diğer belediyeler ile talepleri doğrultusunda iletişime geçmelidir. Doğal olarak otoriteye karşı

özgürlükçü belediyeleri elde etmek için toplumun mücadele etmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin güneydoğusunda, sivil bir özyönetim isteği ile başlayan süreçte taleplerin silahlı mücadele ile zorla kabul ettirilme çabası kamu güvenliğinin sağlanması için askeri tedbirlerin uygulanmasına yol açmıştır. Türkiye gibi devlet yönetim geleneğinin gelişmiş olduğu bir teşkilatlanmaya karşı silahlı mücadele ile lehte bir sonuç alınması mümkün olmamıştır. Sivil yöntemlerle bu değişime yönelik gelişmeler kaydedilmesi daha uygulanabilir görünmesine karşın, bu yöntemlerin silahlı grupların varlık sebebini ortadan kaldıracak olması başka bir tartışma alanıdır. Bu bağlamda, silahlı örgütlerin sivil idare eliyle bir değişim yaşamasını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Türkiye'nin güneydoğusunda siyasi açıdan başarılı olunamamış, yönetsel olarak elde edilen sivil kazanımlar geliştirilememiş, toplumsal açıdan kuramın öngördüğü dönüşüme yönelik altyapısı olgunlaştırılmamış ve sürdürülebilir bir ekonomi politikası uygulanamamıştır.

Suriye'nin kuzeyinde, katı hiyerarşik yapıya sahip askeri nitelikte bir örgütün hiyerarşiyi ortadan kaldırması beklenmektedir. Dolayısıyla sonucun beklendiği şekilde gerçekleşmemesi şaşırtıcı olmamıştır. Siyasi açıdan Suriye'nin kuzeyinde üç kanton kurulmuş ve bu kantonlarda doğrudan demokrasiyi uygulama söylemi ağırlık kazanmıştır. Afrin kantonunun kaybedilmesinden (2018) sonra kuzeydoğuda iki kantonun bulunduğu yeni bir döneme girilmiştir. Yönetsel açıdan kuramın öngördüğü örgütlenme modeline gidilmiş olmasına rağmen askeri karakterlerin yönetimde etkili rol alması ve toplumsal açıdan kadınların örgütlenmesine yönelik çalışmalar öne çıkmıştır. Ekonomik açıdan bölge devletleri tarafından uygulanan ekonomik ambargoların ve savaş ekonomisinin yükünün ekonomik gelişimi oldukça zorladığı anlaşılmaktadır.

Suriye'nin kuzeyinde 'ütopik varoluşsal mücadele' açısından siyasi açıdan kalıcı bir başarı sağlanmadan toplumsal ekoloji yaklaşımının

öngördüğü değişimlerin elde edilmesi gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bu dönüşümlerin gerçekleşmesi için öncelikle toprak istikrarından emin olunmalıdır. Türkiye'nin güneydoğusunda girişilen mücadele ise epey sorunlu bir deneyimi ifade etmektedir. Egemen ve merkezi otoritesi güçlü Türkiye'nin sınırları içerisinde merkezi yönetimin değişim yönünde kanaati olmadıkça güç kullanarak bu değişimin başarılılabileceği beklentisi gerçekleşmemiştir. Bookchin'in çalışmalarında (1988, 1996, 2014) ise demokratik özerklik için şiddete başvurulmasına yönelik hiçbir öneri bulunmamaktadır.

Türkiye'de akademik ve politika yapıcı aktörlerin güvenlik çalışmalarında toplumsal ekolojinin sivil örgütlenme metodolojisine karşı farkındalığı bulunmalıdır. Toplumsal ekoloji söylemine sahip örgütlenmelerin etnik bir mücadele yerine sivil oluşumları güçlendirerek kamuoyu desteğini sağlaması neticesinde merkezi otoritenin sivil yöntemlerle ikna edilme çabası kuramla daha uyumlu bir uygulamayı beraberinde getirebilir. Sonuçta, toplumsal ekolojinin saha uygulamalarının karşılaştığı engellere bakıldığında, bir kuş türü olmasına rağmen uçamayan 'kivi kuşu' ile benzeştii görülmektedir. Sonraki çalışmalarda, toplumsal ekoloji denemelerinin başka saha örnekleri üzerinden incelenmesi yazına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Allsopp, Harriet. *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East*. Londra: Bloomsbury Publishing, 2016.

Aslan, Azize, *Economia Anticapitalista En Rojava: Las Contradicciones de La Revolucion en La Lucha Kurda*, Catedra, 2021.

Bookchin, Murray. *Ekolojik Bir Topluma Doğru*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996.

Bookchin, Murray. *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. İstanbul: Sümer Yayıncılık, 2014.

Bookchin, Murray. *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1988.

Cemgil, Can ve Hoffman, Clemens. "The Rojava Revolution in Syrian Kurdistan: A Model of Development for the Middle East?" *IDS Bulletin*, no. 47(3), 2016: 53-76.

Demokratik Toplum Partisi. *Kürt Sorununa İlişkin Demokratik Çözüm Projesi*. Ankara: Gün Matbaası, 2008.

Dinç, Pınar. "The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria: An Alternative to the (Nation-)State Model?" *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, no. 22(1), 2020: 47-67.

Galvan-Alvarez Enrique. "Rojava: A State Subverted or Reinvented?", *Postcolonial Studies*, no. 23(2), 2020: 182-196.

Güneş, Cengiz. "Political Reconciliation in Turkey: Challenges and Prospects" içinde *The Kurdish Question in Turkey: New Perspectives on Violence, Representation, and Reconciliation*, ed. Cengiz Güneş ve Welat Zeydanlıoğlu. New York: Taylor and Francis, 2013.

Gürer, Çetin. "Aktörün Perspektifinden Demokratik Özerkliğe Bakmak: Kürt Siyasal Hareketinin Demokratik Özerklik Yaklaşımı", *Mülkiye Dergisi*, no. 39(1), 2015: 57-91.

Hammy, Cihad ve Miley, Thoman Jeffrey. "Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology", *Frontiers in Political Science*, no. 1, 2022: 1-13.

Harvey, David. *Asi Şehirler*. İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

Hoffman, Clemens ve Matin, Kamran. “Beyond Anarchy and Capital? The Geopolitics of the Rojava Revolution in Syria”, *Geopolitics*, no. 26(4): 967-972.

Hunt, Stephen. “Prospects for Kurdish Ecology Initiatives in Syria and Turkey: Democratic Confederalism and Social Ecology”, *Capitalism Nature Socialism*, no. 30(3), 2017: 1-20.

Jongerden, Joost. “Governing Kurdistan: Self-Administration in the Kurdistan Regional Government in Iraq and the Democratic Federation of Northern Syria”, *Ethnopolitics*, no. 18(1), 2019: 61-75.

Karaağaç, Yunus. “Çevre Terörizmi Kapsamında PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Stratejisi ve Sabotaj Yapılanmaları”, *Journal of International Relations and Political Science Studies*, no.7, 2023: 37-54.

Kinna, Ruth. “Kropotkin, and Revolutionary Change”, *Sustance: The Future of Anarchism*, no. 36(2), 2007: 67-86

Lefebvre, Henri. *Şehir Hakkı*. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016.

Leezenberg, Michiel. “The Ambiguities of Democratic Autonomy: the Kurdish Movement in Turkey and Rojava”, *Southeast European and Black Sea Studies*, no. 16(4), 2016: 671-690.

Matin, Kamran. “Democratic Confederalism and Societal Multiplicity: A Sympathetic Critique of Abdullah Öcalan’s State Theory”, *Geopolitics*, no. 26(4), 2019: 1075-1094.

Mengüaslan, Hikmet. “Arap İsyancıları Sonrası Suriye’nin Sosyo-politik Dönüşümüne Eşitsiz ve Bileşik Gelişimci Bir Yaklaşım: “Savaş Ekonomisi” ve “Yeniden İnşa” Süreçlerinde Uluslararası ve Yerel Dinamiklerin Etkileşimi”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, no.1, 2022: 47-81.

Mutlu, Ahmet. “Demokratik Özerklik’in İdeolojisi Üzerine”, *Demokrasi Platformu*, no.27, Yaz, 2011: 93-120.

Schimidinger, Thomas. *Rojava: Revolution, War, and the Future of Syria’s Kurds*. Londra: Pluto Press, 2018.

Yaşın, M. Fayik. *Demokratik Toplum Kongresi*, Aram Yayınları, 2012.

İnternet Kaynakları

Ahmed Akbar Şahid. “America’s Best Allies Against ISIS are Inspired by A Bronx-Born Libertarian Socialist”. *HuffPost*. Erişim tarihi: 19 Mart 2022. https://www.huffpost.com/entry/syrian-kurds-murray-bookchin_n_5655e7e2e4b079b28189e3df

BBC. “Demokratik Toplum Kongresi’nden ‘Öz Yönetim’ Kararı”. Erişim tarihi: 27 Nisan 2018. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151227_dtk_ozyonetim_d_eklarasyon

Biehl, Janet. *The Politics of Social Ecology: Libertarian Municipalism*. usa.anarchistlibraries, <https://usa.anarchistlibraries.net/library/janet-biehl-the-politics-of-social-ecology#toc45>

Biehl, Janet. “Bookchin, Öcalan, and the Dialectics of Democracy”. *New-compass*. Erişim tarihi: 03 Nisan 2022. <http://new-compass.net/articles/bookchin-öcalan-and-dialectics-democracy>

Civaka, Azad. “Aus der Kraft der eigenen Bevölkerung: Die Revolution in Rojava Schreitet Voran”. *Civaka-azad*. Erişim tarihi: 27 Nisan 2018. <http://civaka-azad.org/wp-content/uploads/2014/03/info7.pdf>

Co-Operative Economy. “Kurdish Democratic Confederalism: Founded on the Self-Governance of Villages”. Erişim tarihi: 17 Nisan 2018. <https://cooperativeeconomy.info/kurdish-democratic-confederalism-founded-on-the-self-governance-of-villages/>

Ergin, Sedat. “BDP’nin Yerel Yönetimlere Eşbaşkanlık Modeli Dünyada Bir İlk”. *Hürriyet*. Erişim tarihi: 27 Nisan 2018. <https://www.hurriyet.com.tr/bdp-nin-yerel-yonetimlere-esbaskanlik-modeli-dunyada-bir-ilk-25935550>

Evrensel Gazetesi. ”DTK’dan 14 Maddelik Öz Yönetim Deklarasyonu”. *Evrensel*. Erişim tarihi: 08 Nisan 2022. <https://www.evrensel.net/haber/268498/dtkden-14-maddelik-oz-yonetim-deklarasyonu>

Graber, David. “Why is the World Ignoring the Revolutionary Kurds in Syria?”. The Guardian. Erişim tarihi: 20 Mart 2022. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/08/why-world-ignoring-revolutionary-kurds-syria-isis>

Human Rights Watch (2015). “Kurdish Forces Violating Child Soldier Ban”. Erişim tarihi: 10 Nisan 2022 <https://www.hrw.org/news/2015/07/10/syria-kurdish-forces-violating-child-soldier-ban-0>

Lebsy, Maksim. “The Economy of Rojava”. Mesopotamia. Erişim tarihi: 20 Mart 2022. <https://mesopotamia.coop/the-economy-of-rojava/>

Sözbilir, Menekşe. “Rojava: Suriye’deki Özerk Kürt Bölgeleri”. Ayrıntı Dergi. Erişim tarihi: 27 Nisan 2018. <http://ayrintidergi.com.tr/rojava-suriyedeki-kurt-ozerk-bolgeleri>

Extended Abstract

This study aims to examine the alignment between the theory and practices of the 'social ecology' approach as an alternative model despite the debates on climate change, capitalism, and state organization, through field applications and to take lessons for academics and policymakers. For this purpose, a critical evaluation was made within the framework of the basic theoretical criteria determined to examine the PKK/KCK terrorist organization's attempts in southeastern Türkiye and field practices in northern Syria within the framework of the social ecology approach. In the methodology of the study, the basic theoretical discourses of social ecology towards urban were explained as four criteria, including political, administrative, social, and economic dimensions. evaluated. In this evaluation, the metaphor of the 'kiwi bird', which lives only in New Zealand and cannot fly although it is a bird species, is mentioned. It has been observed that the social ecology approach bears similarities with the failed attempts in southeastern Türkiye and field practices in northern Syria.

While the civil war which started in Syria in 2011 continues, Kurdish groups in Northern Syria, which are composed of Afrin, Kobane, and Jazeera cantons and named "Rojava" by sources close to the terrorist organization, started to build "libertarian municipalities" or "democratic confederalism". The motivation of this movement is a system change in the context of democratic confederalism based on active citizenship and self-management principles, which envisages a system without a state, unlike the federalist or autonomous regime change of the Northern Iraq Regional Government. From another perspective, the so-called 'Rojava Revolution' tells a dystopian story in the Middle East, which is in ecological and socio-political destruction. Under the influence of this movement, whose theoretical background is based on the thoughts of Bookchin (1988, 1996), the developments in northern Syria have also shown some reflections in Türkiye.

In northern Syria, a military organization with a strict hierarchical

structure is expected to abolish the hierarchy. Therefore, it was not surprising that the result did not come as expected. Politically, three cantons were established in the north of Syria and the discourse of applying direct democracy gained weight in these cantons. After the loss of Afrin canton (2018), a new era of two cantons in the northeast has been entered. Although the organizational model predicted by the theory was adopted in terms of management, studies on the effective role of military characters in the administration and the organization of women in social terms came to the fore. In terms of economy, it is understood that the economic embargoes applied by the states of the region and the burden of the war economy make economic development quite difficult.

It is not a realistic approach to achieve the changes envisaged by the social ecology approach without achieving permanent political success in terms of the 'utopian existential struggle' in northern Syria. For these transformations to take place, first of all, soil stability must be ensured. The struggle in southeastern Türkiye represents a rather problematic experience. The expectation that this change can be achieved by using force has not been realized unless the central government is convinced of change within the borders of Türkiye, which is sovereign and has a strong central authority. However, in Bookchin's studies (1988, 1996, 2014), there is no suggestion of resorting to violence for democratic autonomy.

Academic and policy-making actors in Türkiye should be aware of the civil organization methodology of social ecology in security studies. As the organizations with social ecology discourse provide public support by strengthening civil formations instead of an ethnic struggle, the effort of convincing the central authority with civilian methods may lead to an application that is more compatible with the theory. In conclusion, considering the obstacles faced by field practices of social ecology, it is seen that it resembles the flightless 'kiwi bird' despite being a bird species. Examining social ecology experiments on other field examples in future studies will contribute to the literature.